

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
 Telefon 67-80
 Uredništvo in uprava
 za Slovenijo in slovenski del
 Julijske Krajine
 LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odreo za i jedne
 stope krvi i znojem otaca svo-
 jih natopljene zemlje nije dostojan
 da se nazivlje narodom

Sva se štampa još uvijek bavi Hitlerovim planom o preseljenju manjina

(ŠTO KAŽU NOVINE)

POZADINA PRESELJAVANJA NJEMAČKIH MANJINA U OKCIMA ENGLESKOGA LISTA

Pod tim naslovom donosi ljubljanski »Slovenec« od 3. ov. mj. iz Londona ovoj vijesti: Diplomatski urednik »Daily Herald« objašnjava njemački naer o preseljenju njemačkih manjina iz Jugoslavije u Evropu.

Taj naer — kaže diplomatski urednik spomenuto lista — je prostaki, strog i neumoljiv. Njemačke manjine iz svih država Istočne Evrope počevši od Estonije do Rumunjske, moraju se preseliti u svoju domovinu. Oni koji su već njemački državljanji dobili su natog, a oni koji pripadaju njemačkom plemenu i govore njemački, izloženi su pritisku, da bi se vratili u domovinu. Oni ostavljaju svoju zemlju, svoje domove, svoje zvanje, svoj novac i sve što imaju. Sve će to rekvirirati one države iz kojih se oni moraju iseliti. Njemačka vlada će na taj način dobiti velike rezerve novaca, za koje će Njemačka dobiti u zamjenu živečne namirnice i sirovine. Što se pak tiče onih žitelja, koji nemaju vlastitog ognjišta, ti će dobiti u zamjenu zemlju u poljskom koridoru i u Poznanju, a biti će namješteni po tvornicama i poduzećima, koja pripadaju Zidovima. Taj naer već je u sazi u Estoniji i Letoniji. Pod pritiskom Berlina i Moskve, te su dvije države već potpisale sporazum u tom smislu.

Ali naer se ne zadovoljava samo s time. On se odnosi i na žitelje njemačke narodnosti u Mađarskoj, Jugoslaviji i Rumunjskoj. Diplomatski urednik manjinskoga lista u Mađarskoj »Die Donau« kaže, da je dužnost svih Nijemaca poći u Njemačku ča bi dali Njemačkoj domovinu nove izvore proizvodnje.

»Daily Herald« primjećuje — kaže dalje »Slovenec« — da narodni socijalisti idu još i dalje u izvršavanju toga sredstva kolonizacije. Njemačka vlada je predložila sovjetskoj vladi neka bi preuzela više tisuća čeških radnika-specijalista u ime naplate za sovjetske sirovine. Rusiji su specijaliste-radnike potrebni. Njemačka hoće da se riješi Čeha, čija će imanja na taj način moći zaplijeniti, a njihove kuće prodati Nijemcima.

Zagrebačka »Slobodna Rijeka« pod naslovom »Preseljenja Nijemaca iz Jugoslavije« piše:

Zabilježili smo već u našem listu, da je Treći Rajh pokrenuo jedan grandiozan plan: name da sve njemačke manjine u Evropi preseli u njihovu postojbinu — u Njemačku.

Naravno da su ova zamisao i pot-hvat izazvali ogromni interes i medju našim njemačkim narodnim manjinama. Ali kako izgleda one nisu odveć oduševljene ovim planom.

Njemačka manjinska štampa trudi se da dokaže, kako se to ne odnosi na sve Nijemce u Jugoslaviji, nego samo na jako izložene male skupine i pojedince, čiji je nacionalni život ugrožen. Medjutim, još je uvijek pitanje, da li stvar baš tako stoji sa tim preseljenjem Nijemaca iz Jugoslavije. Tako je ovih dana dobro informirani novčarski list »Basler Zeitung« objavio izvještaj iz Berlina u kojem se veli: »U njemačkoj prilstoinici javno se govori da je siljedeći program njemačke vlade iseljavanje njemačke manjine iz Jugoslavije. Iz dobro obavještenih krugova doznaje se, da ova akcija za iseljavanje stoji u tijesnoj vezi sa sadašnjim njemačko-jugoslavenskim privrednim pregovorima.

Imanje repariranih Nijemaca u Jugoslaviji preuzet će njemačka država i ovim će platiti sirovine i namirnice, koje se izvoze u Njemačku. Iseljavanje njemačke manjine iz Jugoslavije obavit će se još prije iseljavanja tirolskih Nijemaca iz Italije.

Njemačko-jugoslavenski pregovori za- vršit će se vjerojatno još ove nedjelje. Jugoslavenska vlada primila je rado ovaj prijedlog o iseljavanju Nijemaca.

Treba još dodati, da je i beogradska »Politika« ovih dana objavila jedan ovedi izvještaj iz Berlina o tom pitanju,

all se njegov sadržaj poklapa sa ovim samo u toliko što stvarno postoji načelna odluka za repariranje, ali ne da se to odmah provede, kako to tu stoji, nego postepeno u roku od 50—100 godina!

»Nova Rijeka« glasilo Samostalno-demokratske stranke pod naslovom »Kolo sreće se okreće« piše: Hitlerov plan o preseljenju raseljenih Nijemaca natrag u kod naših Nijemaca. Njemačke manjinske novine pišu o »aharmanitnim vijestima«, kojima da njemački neprijatelji plaše pojedine članove njemačke manjine u Jugoslaviji, da će morati ostaviti svoju postojbinu, a sav svoj sačinji imutak predati na raspoloženje Reichu, a onda seliti i tako dalje. Nasuprot tome službeni manjinski listovi, koji su se vazda hvallili svojim dobrim vezama s vodstvom Trećega Reicha i vrlo često putovali u Reich, ističu sada, kako se to preseljenje ne tiče jugoslavenskih Nijemaca, čije da pitanje zasad nije u tom smislu aktualno itd. Od ostalih, nestruženih glasila, kao što je »Die Donau« (Novi Sad), list njemačke katoličke manjine, koja se nikada nije dala pod vodstvo autoritativnih nacionalsocijalista, piše sada o toj stvari medju ostalim i ovo:

»Što će na ovo pre-očjenje još reći Nijemci u jugoslavenoj Evropi, to ćemo vidjeti, kad stvar postane ozbiljna. No nikako ne vjerujemo u ono, što čujemo sa mnogih strana: da mnogi nordijski čistokrvni, patriotirani Nijemci, koji se nijesu mogli za siliti čestim naglašavanjem fraza o Reichu i narodnoj zajednici (Volksgemeinschaft), sad najednom zauzimaju stajništvo protiv preseljenja. Svakako ćemo se poboriti, da nijedan od patriotiranih rodoljuba ne izmakne svoje svojstvenoj obojci, pa ćemo u svoje vrijeme o svemu jasno progovoriti.

U vezi s time možemo navesti jednu pojavu posljednjih dana po našoj informaciji. Radi se o ovom: Ranije su godinama članovi naše njemačke manjine (valja iskreni napomenuti: ne svi) vrlo brbljivo preuzeli matične knjige župskih uroda, da bi dokazali svoje arisko porijeklo za nekoliko koljena unazad. Sada na vijest, da će čistokrvni ariski, nordijski Nijemci iz istočne, južne i jugoistočne Evrope biti prisilno preseljeni natrag u Njemačku, počeli su ti isti (ne znamo, da li svi) čistokrvni ponovo tragati po matičnim knjigama, ne bi li ipak pronašli i neku na i tanku ne-nordijsku, a još bolje nearijsku lozu svojih

predaka, koja bi ih spasila od preseljenja. Jer treba nekako dokazati, da krv, plemenita nordijska krv, nije baš sasvim čista, jer oni tamo u Reichu ne žele tuđe, pogane krvi. A to spasava od — preseljenja.

Tršćanski »Piccolo« u izvještaju svog dopisnika iz Beograda bavi se pitanjem preseljenja Nijemaca iz država jugoistočne Evrope. U prvom redu o ovom pitanju zainteresirana je Jugoslavija sa svojih 650.000 Nijemaca, zatim Rumunjska sa 800.000 i Mađarska sa 300.000. Zolja Njemačke, da povuče sve svoje manjine, smatra se kao nespojivo, da se uklone sve mogućnosti budućih nesporazuma. O načinu, na koji će se reparirati toliko stotina hiljada duša i kako će se riješiti važno pitanje od više milijarda privatnoga imetka, ne govori se ništa. O tome vlada apsolutna diskrecija.

»Hrvatska stražac« javlja: Glasilo njemačke manjine u Jugoslaviji »Deutsches Volksblatt« polemizira u beogradskom »Politikon« u vezi s iseljavanjem Nijemaca iz južnog Tirola i pitanjem, da li je Jugoslavija zainteresirana ovim problemom, pošto u Jugoslaviji živi oko 450.000 Nijemaca, o čemu je pisala »Politika«. »Deutsches Volksblatt« navodi, da mu nije jasno zašto beogradski list u vezi s iseljavanjem Nijemaca iz južnog Tirola pravi opsku od nosno broja Nijemaca u Jugoslaviji i stanovništva jugoslavenskog porijekla u Njemačkoj, jer iseljavanje Nijemaca iz južnog Tirola vrši se na osnovu slobodne volje i stvar je narodičje značaja, pošto u talijanskom području zadobivenom nakon rata ima Nijemaca, ali zato u Njemačkoj nema Talijana. Sigurno je da je i »Politika« osjetila ovo razliku, jer je s konstatacijom, da je i Jugoslavija zainteresirana u tom problemu i statistika obostranih narodnih grupa u Jugoslaviji i Njemačkoj. »Volksblatt« neće da se izjasnjava, da li su ove cifre vjerodostojne, ali pada u oči da »Politika« u vezi s time ne ubraja lužičko Šebe u zajednicu južnih Slavena. »Volksblatt« dalje veli, da ne želi ponavljati ono što su se u pitanju iseljavanja Nijemaca već više puta izjavili, nego će »Politika« samo predložiti, da se njeno izlaganje može shvatiti kao da ona pravi štimung za preseljenje jugoslavenskih manjine iz Njemačke u Jugoslaviju na bazi rekompencacije. Zbog toga bi mi htjeli, veli »Volksblatt«, prije nego što u tom pogledu zauzmemo jedno stajništvo i određenoj formi, sačekati da vidimo kakav će biti odjek članka »Politike« kod onih, koji su od ovog lista prvi put uvučeni u diskusiju.

TEMELJITA PROMJENA VLADE U ITALIJI

Na predlog pretsjednika vlade Mussolinija talijanski je kralj primio demisiju ovih dosadašnjih ministara:

ministra za korporacije Lantinia, ministra za propagandu Alfieria, ministra za valutu i devize Guarneria,

ministra za saobraćaj Bennia, ministra za javne radove Cobolli-Giglia, ministra za zemljoradnju i šume Rossonia.

Osim toga primljene su ostavke: načelnika generalštaba i drž. podtajnika u ministarstvu vojnom Parlania, podsekretara u ministarstvu za avijaciju Vallisa, podsekretara u pretsjedništvu vlade Medicia del Vascello.

U isto vrijeme imenovani su na njihova mjesta: ministrom za afričke kolonije Teruzzi,

za korporacije Ricci, za narodnu kulturu Pavolini, za valute i devize Riccardi, za agrikulturnu i šume Tassinari, za promet Host-Venturi, za javne radove Adelfi-Serena, za šefa generalštaba general Graziani,

za podtajnika u ministarstvu vojnom general Soddu,

za podsekretara u ministarstvu avijacije Fricolo, za podtajnika u pretsjedništvu vlade Russo,

za podsekretara za melioracije Nannini, za unutarnju kolonizaciju Lombra.

Ministrama, koji su dali ostavke Mussolini je upravo ručno pismo u kojem im zahvaljuje za njihov dosadašnji rad.

Isto je tako uvažena ostavka generalnog tajnika fašističke stranke Starace, a na čije je mjesto imenovan Ettore Mutti.

Najznačajnije promjene dogodile su se na mjestu tajnika fašističke stranke i na mjestu šefa talijanskog glavnoga štaba.

Tajnikom fašističke stranke, koje je mjesto zauzimao Starace punih osam godina, postao je Ettore Mutti, dosadašnji generalni konzul fašističke milicije. Kao nasljednik maršala Badoglia na mjestu šefa talijanskog generalnog štaba, došao je poznati talijanski voškovođa, maršal Graziani.

Ettore Mutti, novi tajnik fašističke stranke je — kako ističu talijanski listovi — jedna od najtipičnijih figura fašizma. Sudjelovao je u svjetskom ratu, a istakao se i u revolucionarnom periodu, koji je prethodio fašističkom pohodu na Rim. Isto tako sudjelovao je i u abesinskom ratu, te u ratu u španjolskoj. Rodjen je u Ravenni 22 maja 1902. Godine 1917-18 sudjelovao je u ratu, prekinuvši više tehničke studije, te je služio kao dobrovoljac u pjesadnici. Kasnije je sudjelovao kao legionar u D'Annunzijevom pohodu na Rijeku. U fašističku stranku upisao se još u rujnu 1919. U borbama koje su se tada vodile u Italiji bio je nekoliko puta ranjen, a više puta odgovarao je i pred sudom. Sudjelovao je u pohodu na Rim. Od 1921—1929 bio je pokrajinski podtajnik u Ravenni. U abesinskom ratu sudjelovao je također kao dobrovoljac, a jednako i u španjolskoj. Vrativši se u

KALENDAR

2. XI. 1582. utemeljena je u Hrvatskoj prva gimnazija kod Pavlina u Lepoglavi.
3. XI. 1918. ušle su talijanske čete u Goricu.
4. XI. 1795. rodio se historičar Thomas Carlyle.
5. XI. 1916. proglašena je slobodna država Poljska.
6. XI. 1912. izabran je Wilson za pretsjednika USA.
7. XI. 1918. utanačeno je primirje u svjetskom ratu.
8. XI. 1918. njemački car Vilim II. je abdicirao.
9. XI. 1882. prvi put pobjeđuje na izbornima u Splitu hrv. stranka i Split postaje hrvatski.
10. XI. 1918. prestaje Austro-Ugarska monarhija kao država živjeti.
11. XI. 1927. sklopljen je Savez Jugoslavije sa Francuskom.
12. XI. 1927. SKLOPLJEN JE RAPALLSKI UGOVOR. ITALIJA DOBIVA ISTRU.
13. XI. 1918. Crnagora proglašuje ujedinenje s kraljevnom SHS.
14. XI. 1838. rodio se August Senoa.
15. XI. 1878. umro kipar Fernakori, koji je izradio kip Sv. Jurja u Zagrebu.

Italiju sudjelovao je kasnije i u pohodu na Albaniju. Ettore Mutti odlikovan je s više odlikovanja.

Rodolfo Graziani rođen godine 1882 posvetio se najprije studiju prava u Rimu, ali ga je prekinuo da se posveti vojničkoj karijeri. General Graziani osobito je poznat po svojoj službi u Libiji, gdje se istakao u borbi sa tamnošijim urođjenicima nesmišljenom strogošću i energijom. Bio je neko vrijeme vjeugvernerom Cirenaika, kasnije je imenovan guvernerom i vojnim zapovjednikom u Somaliji. Po završetku abesinskoga rata, imenovao ga je Mussolini maršalom, a na to i potkraljem Abesinije. Kasnije mu je podijeljen naslov markiza. Nedavno mu je pak povjerenog glavno zapovjedništvo južnih talijanskih armija.

Od ostalih novih ministara spominjemo Alessandra Pavolinia, koji je imenovan ministrom za narodnu kulturu. Na tome je mjestu do sada bio ministar Alfieri. Alessandro Pavolini je rođen u Firenci godine 1903. Članom je fašističke stranke od 1920. Pavolini je doktor prava i socijalnih znanosti. On je poznati novinar i književnik, suradnik milanskog »Corriere della Sera«.

Novi je ministar i Riječanin Host-Venturi. Rodjen je godine 1894. Kad je izbio svjetski rat stupio je u talijansku vojsku kao dobrovoljac. U Rijeku se vratio sredinom studenoga 1918. te je bio jedan od onih, koji su u toj Rijeki krenuli u Venezuelu i tamo s D'Annunziem pripravili pohod na Rijeku. Kako vidimo otišao je Tršćanin Cobolli-Gigli, a došao Riječanin Host-Venturi.

NOVINSKI GLASOVI O PROMJENI TALIJANSKE VLADE

Zagrebački »Jutarnji« lista donosi ovu vijest iz Pariza: Rekonstrukcija talijanskog kabineta tumači se u Francuskoj kao znak, da Italija smatra svojom glavnom brigom održanje stroge političke nezavisnosti narodičje prema Njemačkoj. Naglašava se da je Mussolini odavno namjeravao izvršiti jednu rekonstrukciju, koja u glavnom ima tehničko značenje ali utanoč tome značajna je činjenica, da su neki od članova kabineta bili u vladi onda, kad je njemačko-talijanski odnosaj bio najprijetljiviji. Starace i Alfieri narodičje su bili smatrani kao najkvalitativniji zagovornici talijansko-njemačkog zbliženja, dok se njihov utjecaj kao »odgojitelja« talijanskih masa protezao kroz nekoliko godina.

Popodnevni listovi ističu važnost rekonstrukcije vlade, u kojoj se sada od starih ministara nalaze uz pretsjednika vlade samo još ministar vanjskih poslova grof Ciano, ministar pravde Grandi i ministar prosvjete Bottai, dok su svi ostali ministri promijenjeni.

»Narodno kolo« piše: Mussolini je izvršio velike promjene u svojoj vladi. Osobiti prijatelj Njemačke general Parlani morao je odustupiti, a zamijenio ga je Graziani. Šefom ministarstva propagande imenovan je Pavolini, strahoviti mrzitelj komunizma, kao i sadašnji generalni tajnik fašističke stranke Mutti. Ističe se, da Italija ostaje neutralna. Primjedbe engleske i francuske štampe povodom ovoga događaja dobro su primljene u Rimu.

NADZOR NAD KOLESKI POOSTREN

Postojna, novembra 1939. — Cestna milica je znova začela izvajati v svoji strogoj cestno-prometne predpise nad vozili. Posebno pazijo cestni organi, da je vsako kolo opremljeno na zadnjem blatniku z rdečim kristalnim steklom. — Vsakega vozača ki ga dobe brez te varnostne naprave na lieu mesta pozovejo da plača predpisano globo, ki znaša 10, 20 L. Če prestopnik nima pri sebi denarja in ne more takoj globo plačati, se mu ta potom administrativne izvršbe zviša na 25, 30 Lir. Kljub vsej strogoji in razmeroma visoki kaz. taksi pa je še vedno dosti nepredvidnežev, ki si ne omisslijo vsega potrebnega pri nabavi kolesa, — tako, da ima cestna milica vedno dosti dela.

CIJENE KRUMPIRA I KUKURUZNOG BRASNA

Pula. — Društvo trgovca razaslalo je svojim članovima okružnico u kojoj im javlja nove cijene kukuruznog brasna i krumpira. Kukuruzno brasno smije se prodavati 143 lire kvintal na veliko, a na malo 1.55 lire kilogram. Cijena je krumpira počevši od 1. novembra 65 centezima kilogram za krumpir strane provenijencije, a 75 centezima za domaći krumpir.

MNOŽE SE, MNOŽE

Pazin. — Dvojice su dobili: Ivan Nečat iz Tinjana. Dragutin Blažina iz Labina i Jure Potok iz Piranštine. Blažina je dobio zbog toga nagradu od 600 lira, a Nečat i Potok svaki po 700 lira.

ZLOČIN ALI NESREČA?

Gorica, oktobra 1939. — V prvi polovici septembra je v gorški bolnišnici umrl 80 letni posevnik Vincenc Medvedšek iz Bodreža. Medvedška so našli na cesti teško ranjena v blizini kanala. Takrat izjavili, da ga je napadel Emil Zego zaradi denarja, ki naj bi ga ta oddal davkaril. Domaćin pa je Medvedška dal drugonacu izjavo, čes da je padel, ker je prevec pocijeda u kozarec in se pri tem ranil. Oblišt su prijete Zego, ki pa je izjavil, da sta on in Medvedšek v miru pobatali zaradi omenjenega denarja in da ni prav nič kriv utegove smrti. Kljub temu so oblasti priznale Zego zankrat u zaporu. S preiskavo nadaljujete.

PLODOVI KRYAVIH ŽULJEVA

Pula. — Mnogi naši ljudi, u potjeri za kruhom i zaradom, odselili su čak u Abesiniju, da bi prehranili sebe i svoju gladnu djecu kod kuće. Sada puljska prefektura javlja, da su ti radnici poslali tokom mjeseca kolovoza svojim obiteljima u Istri 48 poštanjskih domaćnica u ukupnoj svoti od 16.387 lira.

NAŠA DJECA U TALIJANSKIM SKOLAMA

Pula. — Zastupnik društva »Dante Alighieris, koje je putem »Lege Nazionalno« hrvatskim selcima u Istri nagradio je našu djecu, koja su se iskazala dobrim uspjehom u školi. Svako je dijete dobilo diplomu i nagradu od 100 lira u gotovom novcu. Ta su djeca: Srećko Kirac i Rina Lazarčić iz Medulina, Antun Mikulčić iz Vinokurana, Egidij Perić iz Valture, Ljubica Vlačić iz Lavarige i Ana Buždon iz Sika.

Ova je svečanost bila upričena prigodom obilježnice fašističkog poloda na Rim. Djeca su nastupila u uniformama malih bačila u crnim fašističkim košuljicama.

SVEĆENICI I POREZI

Pula. — Kako piše »Correspondenza« iz Rima, svećenici imaju da plaćaju samo doprinose za osiguranje protiv bolesti sušice, starosti i iznemoglosti, doćim su oslobođeni plaćanja doprinosa za slučaj nezaposlenosti, poreza na neženje, te taksa za vjenčanje i krštenje. Što ih moraju plaćati muškarcu prigodom svog vjenčanja i krštenja djeca.

Povodom promjene vlade u Italiji osječki »Hrvatski list« donosi:

Bez sumnje da je stano načelo fazizma da od vremena do vremena dolaze na upravu države novi ljudi. Iz toga slijedi da rekonstrukcija talijanske vlade nema nikakvo naročito značenje. Ona je u duhu fašističkih načela. Radl se samo o izmjeni straže kako se ovakve rekonstrukcije označuju u Italiji. Kako je grof Ciano ostao na čelu ministarstva vanjskih posala, to neće biti nikakvih promjena u vanjskoj politici. U ostalom zna se da je Mussolini onaj, koji daje ton i unutarnoj i vanjskoj politici. Tako se tumaći rekonstrukcija vlade u samom Rimu, odakle se oštro obaraju na sve vijesti koje su protivne ovakvom tumačenju.

Ipak se mora konstatirati činjenica da su iz vlade isпали ministar prosvjete Alfieri, koji je Italiju usko povezao s Njemačkom na kulturnom polju, da u vladi nije više ni general Parlani, jedan od čimbenika pri sklapanju njemačko-talijanskog »čeličnog pakt«, a da je novi generalni tajnik fašističke stranke Mutti izraziti protivnik boljševizma.

Novo osobe nisu vezane kao njihovi predašnjaci ni za kakva lična poznanstva ili utanačene interpretacije stano-vitih akata i sporazuma Italije sa drugim državama.

NOVE ODREDBE ZA OBNOVU VINOGRAĐA

U snihu nove uredbe o obnovi vinograda, koja je izdana kao nadopuna zakonu od 10 VI 1937, svaki seljak, koji hoće da posadi vinograd, mora napraviti molbu u kojoj ima da navede koju površinu zemlje hoće da zasadi vinovom lozom, koju vrst loze i koliko trsova od pojedine vrste. U molbi ima ujedno navesti da li je to stari vinograd, koji hoće da obnovi novim trsova ili je to sasvim novi vinograd. Osim toga valja da točno označi odakle mu trsje, koje hoće da zasadi, da li su iz njegovog vlasitnog vinograda ili su sadnice iz kojeg državnog rasadnika. Kada je dobio

dozvolu mora vinograd obnoviti odnosno zasadi u roku od dvije godine. Ako toga u tom roku ne učini dezvolva mu propada i mora podnijeti ponovnu molbu. Ako obnova odnosno sadnja novih trsova ne prekoračuje broj od 30 trsova ne smatra se obnovom ni novom sadnjom, pa za tu količinu ne treba uopće podnijeti molbe. Ako je netko dobio odobrenje da može vinograd zasadiiti odnosno obnoviti, pa mu se u roku od 4 godine pojedine sadnice ne bi primile može ih u tom roku obnoviti i ponovno zasadiiti, a da za to ne treba tražiti ponovnu dozvolu.

Iskaznice za aprovizaciju ne bo

Kakor smo že poročali, so v Italiji napravili ljudsko štetle, ki je imelo predvesne namen, da ugotovi številčno stanje v občinah. To je bilo sicer napravljeno, da bi se omogočila izdaja živilskih izkaznic, če bi za to pokazala potreba. Italijanski listi so sedaj prinesli vest, da se je zaradi tega ljudstvo vznemirjalo in da so bili vsi prepričani, da ne bo dolgo, ko bodo uvedene te izkaznice. Toda listi pravilo, da je razburjanje nepotrebno, ker za ukurat Italija nima potrebe, da bi jih uvedla kakor so to morale napraviti že nekatere nepravilne države, da ne govorimo o vojskujočih.

Ne vedo za njo

Gorica, novembra 1939. — Mlada šivilja Marija Štebrinčič, nečakinja krškega škofa Štebrinčiča, je izginila z doma neznanu kam. Starši so na vse strani poizvedovali, a zaman. Končno so vso zadevo vzeli karabinerji v roke in pričeli iskati po vsej Gorici toda prav tako zaman. Kot edino upanje jim je preostalo to, da je morda Marija odšla v Jugoslavijo, da bi obiskala svojega visokega sorodnika. Solkanski karabinerji so zaradi tega vprašali jugoslovanske oruznike na Krku, če je odbegla mladinka prišla na Krk toda dobili so negativan odgovor. Staršem upanje, da bi jo našli živo in zdravo, vedno bolj upada in bojijo se, da se ti ni zgodila kakva nesreča.

DIJVE TEŠKE NESREČE U OPATIJI

Opatija. — Autobus, koji vozi iz Opatije na Rijeku, otputio se prošle srijede oko 7 sati uveče prema Voloskom pun putnika. Kraj gostione Eden hiljati prečedi neki vojnički auto, sofer je skrenuo na lijevo, ali nije opazio da se s te strane nalaze kupovi kameua tučena. Nesreća je bila brzo gotova. Sofer je izgubio vlast nad volanom i autobus je udario svom snagom o obilježje drva, koje ga je na svu sreću zaustavilo, jer bi inače završio u moru. Nastala je paklena lomljava stakala, krikovi ranjenih putnika, vapaji zguljenih. Ranjeni su među ostalima ovi naši ljudi: 40 godišnja Marija Miklavč i dječak Franjo Brumac. Ostala trojica ranjenih su neki talijanski činovnici.

Druga nesreća dogodila se dan prije toga. Radnici su postavljali skupove za električni vod od Matulja do naselja Arsin kraj Labina. Stupovi su iz betona. Kadu je stup broj 26 u dogotovljen popeo se je na ni neki električar Filipin, Talijan rodom iz Pesara. Medjutim tek što se je popeo na vrh, na dnu stupa počelo je nešto kvrcati i krsiti se i prije nego su se radnici dosjetili što bi moglo biti stup se uz lomljavu srušio ravno na našeg radnika Dragutina Poščića iz Matulja. Poščić koji je nekada bio čuvar kabina u kupulšću ostao je na mjestu mrtav. Za sobom ostavlja ženu i dvoje djece. Bilo mu je 32 godine.

ISPRED GORIŠKEGA SODIŠČA

Zaradi kulanja žgana je bil kaznovan Ivan Sakšida, star 19 let iz Prvačine na 3 meseca zaporu in 1570 lir denarne kazne, enako kaznen je dobil 27-letni Josip Medvedšek iz Koiskega prav tako zaradi tajne žganjeke. 48-letni Ignac Lizer iz Trbišča je bil oproščen. Osmislil so ga, da je kahal žganje. Oproščena sta bila Josip Uršič star 64 let in Alojz Stanič star 46 let oba iz Koma. Osmisljena sta bila, da sta ukradla nekaj železja z vaškega pokopalšča. Franca Severja, starega 63 let, iz Rilemberka, so osumili, da je gojil na vrhu tobaka. Zaradi domanjkanja dokazov je bil oproščen.

Ker je tihotapila saharin, je bila kaznovana 53-letna Marija Toplkar por. Jakomin iz Dornberga na 350 lir denarne kazni in plaćilo sodnijskih strošk pogojno. Zaradi 15tega pregreška sta bili kaznovani 45-letna Alojzija Štrefelj na 420 lir den. kazni in Angela Štrefelj stara 39 let na 44 lir den. kazni. Osem mesecev zaporu je dobil 42 letni Milan Gregorčić iz Renč, ker je izdal već ponarejenih menic.

Sneg toča in poplave

Trst, novembra 1939. — Meseć oktobar je za slovo iznenadil svo deželo se š pravo poletno veliko nevitilo, ki jih je bilo v zadnjem času že precej, toda zadnja se je odlikovala še posebno, po svoji sili. Najprej je nekaj dni brila burja in tu pa tam je padal dež. Končno pa je zmagal južni veter, ki je prinesel nad Trst nevitilo velikega formata. Dne 28. oktobra, ko se slavi po vsej Italiji »pohod na Rim«, so se že na vse zgodaj oglasile podnebne sile. Med gromom in treskom je pričela prav na gosto padati toča velika kot golobja jajca, ki je pokrila ulice z 10 cm debelo plastjo. Med točo so tu pa tam padale sušinke. Ze malo višje, na Opčinah, je padal sneg. Na kraški planoti pa se je za nekaj časa sneg tudi obdržal.

Jugoslavenski konzul na Rijeci premješten

Rijeka. — Dosadašnji Jugoslavenski konzul na Rijeci Hipokrat Balabanović premješten je u Ministarstvo vanjskih poslova, Beograd. Konzul Balabanović rodom je iz Bitolja. »Vedette d' Italia« posvećuje mu prigodom odlaska sa Bljake vrlo topli članak i isčue kako je on bio veliki prijatelj Italije, grada Rijeke i lista »Vedette d' Italia«.

DROBIŽ

— Gorica. — Umrlj so: Komel Anton 75 let, Zelinšek Viktorija por. Zagon 57, Lisjak Draga 22, Luša Anton 43, Plešničar Marija por. Plešničar 61, Vuga Amalija vd. Rišavec 51.

— Idrija. — 31-letni Medved Jakob iz Hotederšice je na priznik sv. Katarine obiskal starše v Idriji. Ko se je vraćal na kolesu nazaj iz Hotederšice, tu je počila zavora in Medved je zletel v prepad 5 m globok. Prepeljali so ga v idrijsko bolnišnicu, kjer se bo zdravil 30 dni.

— Gorica. — V drugu polovici oktobra je mestni žimo-zdravski urad ugotovil 8 primerov naležljivih bolezni u u to krajiš od Gorice do Cerknega. V većini gre za prašičjo rdećicu.

— Trst. — Sedmim trgovcem so zaprlj trgovine za nekaj dni, ker so prodajali blago po višijih cenah.

— Trst. — Za novega tržaškega župana je bil imenovan adv. Luigi Ruzzier, ki je rodu iz Pirana.

— Prvačina. — Karabinerji so aretirali 27-letnega Franca Cotarja iz Tabora pri Dornbergu zaradi pijančevanja.

— Trst. — V Meranu na Južnem Tirolskem je umrla v starosti 80 let Gilda Mayer roj. Zilber, žena senatorja Teodorja Mayerja, ki je bio do pred nekaj let glavni delničar pri listu »Il Piccolo« in znao po svoji delavnosti v vrsti italijanskih treditistov.

— Trstovo nad Gorico. — Za župana je bil postavljen dr. I. Grusovin iz Gorice.

— Trst. — Ker je prodajala kavo so Katarini Kavčičevi por. Purlan, zaprlj bar.

— Trst. — Policija je aretirala 26 oseb, ki so kradle bencin družinama »Nafina« i »Aquila«. Uspelo jim je ukrasti 200 kvintalov bencina iz tankov in ga prodati. Vodja tatov je bio ravatelj družbe Societa Anonima Prodotti Petroliferi.

— Gorica. — Na dan Vseh svetlih je bila pred velikim spomenikom padlim vojakom na Oslavju žahna prireditelj, ki so se je udećele vse vojaške in civilne oblasti.

— Trst. — 15-letni Just Ferluga si je pri padcu zlomil leve roko.

— Trst. — Umrlj so: Perlot Franc 70 let, Pipan Maril 38, Gerdina Ivan 57, Sklav vd. Gerold Marilja 85, Vrnilić Melanija 31, Bradac por. Pangos Ana 79, Prodan vd. Martelane Karolina 84, Trampus Gabrijel 28, Glavić por. Fabjan Alfonz 73, Škodar Josip 55, Pipan Karlo 53.

— Trst. — Pred tržaškim sodiščem je bil kaznovan Gustav Stopar, star 45 let, na 10 mesecev zaporu, 2000 lir den. kazni, pogojno in na povračilo 25.440,20 lir, ki si jih je prisvojil kot hišni upravitelj posestnice Bianca de Bacco.

— Gorica. — 19-letni Albert Štrukej iz Loma nad Kanalom je bil obsojen pred gorškim sodiščem na 1 leto zaporu, ker je ukradel kravo kmetu Leupušću iz Loma ter jo hotel prodati na selmu. — Sodišće je oporilo sestri Olga in Gizelo Petrević iz Ravnice zaradi domanjkanja dokazov. Osumili so ju, da sta sodećovali pri pljavu.

— Walsenburg, Colorado, USA. — Dne 3. oktobra je težkim telesnim poskodbam pri delu podlegel Joe Cuder, star 62 let in rojen u Trentu nad Bovecem v Šoški dolini. Zapušća ženo in sina.

— Buenos Aires. — V tukašnji naselbini je umrla Ida Mavec, stara 17 let in rojena na Primorskem.

— Trenta. — Karabinerjem sta 43-letni Andrej Kvert in 24 letni Ivan Kvert naznanila tatvino 12 kovan jagnjeta.

— Soća. — Marij Kavsovi vd. Flajs je zgorela baraka, v kateri je hranila gospodarsko orudje. Škode je za 1000 lir.

— Buenos Aires. — V torek, dne 26. septembra smo pospremili k zadnjemu počitku našega vjupavkega rojaka Jožeta Furiana. Skupaj s svojim prijateljem in rojakom Tonetom Ferjančičem sta imela v najemu približno 300 ha zemlje u Piedras de Afilar 90 km od Montevidea. Pred šestimi meseci se je poročil, kralu mato ga je zaseda sep. Iskal je zdravja v bolnici u Montevideu in kakor hitro se je počutil bolje, se je vrnil na polje. Prevec je zupal svojim silam. U nedeljo je podlegel drugemu napadu. Gospod Doktorič, ki ga je žena poklicala po telefonu, ga je previdel in što isto noć je za vedno zatšnil oči.

— Sao Paulo, Brazilija: Poroćila sta se dni Marijo Mozićić iz Primorske in Otillija Elzo Groki, po rodu Braziljanka.

MALE VIJESTI

Koliko ima Talijana? — »Gazzetta ufficiale« od 21. oktobra o. g. objelodanjuje ove podatke o demografskom kretanju talijanskog pučanstva u mjesecu septembru: Sklopljenih brakova bilo je 20.380, novorođene djece 87.469, umrlih 41.383, razlika među živim i mrtvima 46.080.

30. septembra 1939. broj žitelja u 98 talijanskih provincija iznosio je 44 miliona 417 tisuća.

Tko ometa stvaranje balkanskog bloka? — Talijani neprestano ističu potrebu balkanskog bloka pod talijanskim vodstvom. Osvajanje tog bloka ometaju — kažu talijanski listovi — nejasna držanja Turske i Bugarske. Trebalo bi znati, kažu ti listovi, da li će Bugarska ostati mirna i hoće li Turska Rumunjskoj priskočiti u pomoć, ako bude potrebno.

Ruska vlada je predložila litovskoj vladi, da bi se zamjenilo 100.000 Litovčev, koji žive u blizini Litve u Belu Rusiji, za enako število Belorusov u Židov, koji žive u Litvi.

Italija je otvorila tri nove italijanske radio-odajne postaje, in sicer Benetke, Verona i San Remo.

Talijanski radnici u Albaniji. — Agencija Stefani javlja iz Rima, da se je od veljače ove godine do listopada naselilo u Albaniji 5.000 radnika.

Talijanska naoraznja. — Prema službenim fašističkim podacima Italija je od dolaska kraljica na vlast utrošila 72 milijarde na kopnenu vojsku, 33 milijarde za flotu, 23 milijardi za avijaciju i jednu milijardu za mornaricu, ukupno 133 milijarde lira (oko 300 milijardi dinara).

Italija će izvoziti abesinsku kavu. — »Rimne fašističke javlja, da su vlade abesinskih kraljeva Galla i Sidama naredile, da se obrazuju konzorzijski trgovaca kavom, koji će trgovinu kavom voditi po izvješnom planu. Očekuje se da će kava iz Lechemi i drugih kraljeva već iduće godine biti izvezena za Izvoza, kao što je dosada kava iz Harrara. Statistički je utvrđeno da produkcija kave u Kraljevina Galle i Sidama iznosi 50 posto cjelokupne produkcije kave u Abesiniji. Ta se produkcija može još i povećati, tako da će Italija postati potpuno nezavisna od uvoza kave iz Južne Amerike.

Talijanska poduzeća moraju obavljati stvarati željeznu ugljena. — Stefani javlja, da je fašističkoj komori podastri predlog zakona o obvezatnom stvaranju zalih ugljena pri raznim poduzećima. Za sada će biti stvarane zalihe, koje bi dostajale za tri mjeseca. Priljubljeni postojećim zalihama. Godinu dana nakon što ovaj zakon stupi na snagu, bit će zalihe znatno povećane.

Prodaja njemačkih brodova Talijanima. — Iz Trsta javljaju: U ovdajšnjof luci bilo je na početku rata 29 njemačkih trgovačkih brodova. Sada su samo četiri njemačka, jer je ostalih 16 prodano talijanskim parobrodarskim društvima

MANJŠINSKI PROBLEMI

U UKRAJINI I U BIJELOJ RUSIJI RAZVLAŠEŃI SU SVI VELEPOSJEDI, INDUSTRIJE I BANKE.

Na službenim mjestima u Moskvi izjavljuju, da su sovjetske skupštine u nekadašnjoj poljskoj Bijeloj Rusiji i poljskoj Ukrajini, koje su prošli tjedan izabrane donijele zakon, prema kome se podržavaju svi veliki posjedi, bilo da su pripadali pojedincima ili pravnim licima (crkva, ustanovama i sl.), zatim sva rudna bogatstva, sve šume, vodene snage i konačno sve velike industrije i svi novčani zavodi. Ti se zakoni već provode u život u obim pokrajina. Država će sve šume, rudarstvo, vodeno snage, industrije i novčano poslovanje, urediti prema sovjetskim načelima.

RUSKE MANJINE U RUMUNJSKOJ

Ruske manjine u Besarabiji došle su ista manjinska prava, kakva imaju njemačke i mađarske manjine u Sedunogradskoj. Kao i druge manjine u Rumunjskoj, ruska manjina nema pravo da organizira svoju vlastitu stranku ali može stupiti u rumunjsku stranku ujedinjenu s ostalim onim uvjetima pod kojima i Rumunji. Vođe ruske manjine već su stupili u ovu stranku.

»OSSERVATORE ROMANO« O SELITVI NEMCEV IZ JUŽNEGA TIROLA

Vatikansko glasilo »Osservatore Romano« je protekli tjedan otključilo italijansko-nemčki sporazum o preselitvi Nemcev iz Južnoga Tirola in je med drugim objavilo te besede:

»Pedris sporazuma med Italijo in Rajhom glede prebivalstva Južnoga Tirola nam nudi primer pravilnosti u nekem problemu, ki je povsem značilen za naš čas in ki nima podobnega v preteklosti: gre namreč za preselitev drugorodnega prebivalstva iz evrope ozemlja v drugo. Ta problem je silno kompleksen, saj je duhoven, političen, ekonomičen, in čestokrat tudi verski. Na eni strani zadeva pravice človeške osebnosti, vezi človeka z rojstnim krajem in z matičnim narodom ter injeje in delo posameznikov in družin, na drugi strani pa državo in izvrševanju njenih pravic in pri zaščiti njenih interesov. Ta problem se tedaj nanaša na ravnovesje v odnosih med individualnim in socijalnim pravom, med priradnim in političnim pravom.

Nato razpravlja vatikansko glasilo o raznih točkah tega problema in se ustavlja zlasti pri ljubezni do ristine grude, ki zalteva največje človeško razumevanje, in zaključuje svoja izjavila tako-le:

»Zil s nam, da rešitev, ki se je dosegla s prijateljskim duhom med Italijo in Nemčijo glede drugorodcev v Južnem Tirolu, pomeni razumevanje in da ustreza harmoniji z najbolji priradnim čustvom, (namreč z ljubezno do ristine grude) ter da odstranjuje sleherni vzrok za ljudske spore. Medtudi to je za nemške državljane, ki sanjo bivati na Južnem Tirolskem, vrnitev v domovino obvezna, je izselitev nemških drugorodcev prostovoljna. Ti so pozvani, da do 31. decembra izrecno izjavijo, ali hočejo ostati na rodni zemlji in ohraniti italijansko državljanstvo ali pa sprejeti nemško državljanstvo in se izseliti v Nemčijo. Gre za izbiro, ki ob oboji svobodni mudi pri eni ali drugi odnovedi tolažbo.

da je vsak izbral ono, kar je po njegovem preudarku manj težko. Tej zaščiti zasebnega individualnega interesa in pravice stoji nasproti zaščita interes obeh prizadetih držav, ki ponovno potirujeta definitivnost meja ter semljeta na znanje izrecno voljo podanikov in tako odstranila možnost poznejših sporov. Kdor se bo odločil, da ostane tostran meja, postavljenih od Boga na Alpah, ne bo morel zanikati, da dolguje velikodušnosti italijanske vlade to, kar je za sebe smatral za najdražje in najboljšje. To bo za njega ob potrditvi državljanske pripadnosti razlog za popolno javno aktivno lojalnost, ki bo s svojim zaupanjem zaslužila najbolj prisrčno in prijateljsko razumevanje.

ISELJENJE NIJEMACA IZ JUŽNOG TIROLA NIJE PRISILNO

Glasom ugovora što su ga predprošle subote sklopili u Rimu njemački poslanik von Mackensen i grof Ciano imaju se Nijemci iz Tirola preseliti u Njemačku u roku od tri mjeseca. Preseljenje nije Nijemaca — ističe se u tom ugovoru — je dobrovoljno.

U smislu ustanova tog ugovora svi će Nijemci iz Južnog Tirola slobodno i bez vanjskog upliva do 31. decembra 1939. dati jednu izjavu, da li žele ostati u Kraljevini Italiji i zadržati talijansko državljanstvo ili žele primiti njemačko državljanstvo i iseliti u Njemačku.

PRENOS NIJEMACKE IMOVINE IZ JUŽNOG TIROLA

Rim. — Prenos imovine Nijemaca iz Južnog Tirola, koji sele u Njemačku izvršit će se na osnovu nedavno sklopljenog sporazuma po specialnom tečaju od 4.50 lira zajednu njemačku marku. Izvršit će se većinom putem kompenzacija za imovinu Italijana u Austriji, Sudetima i Menci. Ostali dio pokrit će se realizacijom talijanske imovine u staroj Njemačkoj.

ZIDOVCI U ITALIJI

Rim — Službeno se javlja, da je od 86.401 Židova u Italiji, njih 20801 mesec u popis onih »kvoli su zaslužni za Italiju« te ne podpadaju pod rasno zakon. Ostale se morbe još ispituju, a računa se, da će više od polovine imati tu povlasticu.

MANJINE U RUMUNJSKOJ NE SMIJU IMATI SVOJE STRANKE

Demantiraju se vijesti strane štampe, da je mađarskoj manjini dozvoljeno osnivanje političkih stranaka. Prema postojećim zakonima to nije moguće jer u Rumunjskoj postoji samo jedna stranka i u toj stranci narodne manjine imaju svoje predstavnike.

DJEČJI VRTICI U JULIJSKOJ KRAJINI

U Juljskoj Kraljini i Južnom Tirolu djeluje već 20 godina školsko društvo »Italia Redenta«. Ministar prosvjete povjerio je tom društvu osnivanje seljačkih škola i dječjih zabavišta u tim krajevima. Ovo godine postalo je pohodnjeno tih škola obvezatno za svu djecu od 4 do 6 godine. U tim dvjema pokrajinama ima ukupno 300 dječjih zabavišta sa 15.000 djece i 428 seljačkih škola sa 12 hiljada učenika. Osim toga održavaju se još i večernji tečajevi i tečajevi za talijanski jezik.

VANJSKO POLITIČKI PREGLED

BUGARSKA DOBIVA DOBRUDZU I IZLAZ NA EGJEJSKO MORE?

»United Press« javlja iz Bukurešta, da će sredinom studenoga biti održan u Bukureštu sastanak predstavnika balkanskih država. Mišlji se, da će Bugarska dobiti teritorijalne koncesije od Rumunjske, a osim toga vjerojatno i pristup na Egejsko more.

»Gazzetta del Popolo« (Rim) prenosi bez komentara slijedeći dio članka berlinskog lista »Deutsche Allgemeine Zeitung«: »Engleska dakle hoće rat? Ona će ga imati! Engleska nije dopustila da se bez pribjegavanja oružja Njemačka afirmira kao najmoćnija kontinentalna sila, ali će Njemačka ipak postići taj cilj. Istočna Europa već ide svojoj novoj sudbini, protivno volji Velike Britanije. Pitanje Dardanela, Crnoga mora i Sredozemnog mora riješit će se redom, pod njemačko-ruskim utjecajem, a balkanske države gravitirat će ekonomski sve više prema Njemačkoj.

NOVE RUSKE PRIDOBITVE

Z zaslubo vzhodnega dela bivše poljske države je Rusija pridobila 196.000 kvadratnih kilometrov zemlje, na kateri prebivajo večina Belorusi in Ukrajinci. Belorusi prebivajo na 110.000 kv. km s 4.800.000 prebivalcev, ukrajinsko ozemlje pa obsega 86.000 kv. km z 8 milijoni prebivalcev. Od teh trinajst milijonov je preko 7 milijonov Ukrajinčev, a Belorusov je več kakor 3 milijone, poleg tega je še en milijon Poljakov in en milijon Židov. Poljske oblasti pa so na tem ozemlje naštele nič manj kakor 5 milijonov Poljakov.

SOVJETSKO GLEDANJE NA TALIJANSKO-JUGOSLAVENSKE SPORE

U članku »Cierchiu o rusko-jugoslavenskim odnosima« u zadnjem broju »Zagrebničkog Hladnika« »Novi« »Rijeke« bivši jugoslavenski poslanik u Berlinu dr. Josip Smolčak opisuje jedan svoj tajni sastanak s pokolnim sovjetskim komesarom za vanjske poslove Cierchiom godine 1929. pa medju ostalim spominje i ovo: »Ja mu rekoh: — kaže Smolčak — »da je moje lično mišljenje da bi za Jugoslaviju bilo uistinu dobro kad bi u međunarod. životu mogla računati na Moskvu kao na prijatelja. Ali da je kod nas, bez obzira na razloge, koji vode našu vidnu a koje se može lako pogoditi, uzdrmano povjerenje u sovjetsko politiku, naročito nakon jednog govora jednog sovjetskog predstavnika u Italiji o našoj zapadnoj granici. Ovaj govor, koji je dirnuo u veoma osjetljivo pitanje, da se veoma bolno dojmio našim svijetla, naročito Slovenaca i Hrvata. Južni Slaveni bili su naviknuti da ruski narod podupire njihove narodne aspiracije, pa je novi protivni stav Moskve proizveo ovaj put veliko razočaranje.

Cierchi mi odvrati, da Sovjeti nisu garantovali nijednoj državi, pa ni Italiji granice, koje su bile određene bez njihova sudjelovanja, a da ne valja davati pretjeranu važnost jednom govoru izrečenom na banketu...«

ALBANIJU NASELJUJEJO

Italijanski listi poročaju, da je izseljenički komisariat izdao 5000 delavcem dovoljenje, da se preselijo u Albaniju in to v zadnjih devetih mesecih.

MORE UZ ISTRU

Jadransko je more kako znamo tek jedan zaliv Sredozemnoga mora. Taj se zaliv u svom donjem dijelu naziva Jonjskim, a u gornjem Jadranskim morem koje se na svom završetku rašlja u dva velika zaliva: u Tršćanski i u Kvarnerski, koje dijeli siljasti jedan trokutni poluotok: Istru. Kao granica medju Jonjskim i Jadranskim morem uzima se obično demarkaciona linija, koja se pruža od Otranta u Apuliji do Glosse u Albaniji. To je ujedno i najuža širina Jadrana, nalik na uska jedana vrata. Ime Jadrana ili strarski Adria nastalo je po svojoj prilici prema mišljenju mnogih pisaca, od nekadašnjeg gradića Aadria kraj Rovinja, koji je nekada ležao na samoj obali morskog, no danas je već udaljen nekih 12 milja. Drugi opet boće da se Adria prozvala po napuljskom gradiću Atri, koji da je nekada također ležao na moru, a sada je u-tijed nanosa od njega udaljen oko 4 milje

Morsko dno Jadrana je uglavnom muhevito. Povučte li čovjek crkue od Trsta do Premanture, najjužnije točke Istre, i iznjevjeri li na tom sektoru dubinu mora, vidjet će da nigdje ne prelazi dubinu od 120 do 130 stopa.

Redoviti cirkulaciju mora čine plima, osjeka i strujanja. Razlika između plime i osjeka kreće se između 1 do 6 stopa, a ovisi o mjesnim prilikama. Kretanju vijetrova, odnosno o stanovitosti sunca ili mjeseca naprama zemlji. Najveća je osjeka u veljači, a najveća plima u rujnu. Za mladog i punog mjeseci plima je veća nego li za drugih dviju mjeseci. Morska struja struji od Krfa do Metaka. Zapravo struji od Epira uz dalmatinsku obalu prema kvarnerskom zalivu, koga siječe i promiče se

zatim dalje uz zapadnu istarsku obalu prema Mlečima.

Glavna struja udaljuje se od obale negdje više negdje manje. Gdje je obala ka menita i trma strujanje se jedva osjeća. U većim zalivima struja se osjeća dosta daleko (kao do deset milja od obale Česte se putu daleko od obale vidi valjanje vitova, a da uopće nema ni daška vjetra. Djelovanje struje ne seže dublje u more nego možda 20 do 25 stopa, pa je to i uzrok, što je malo jači vjetar znade izbaciti iz njenog redovitog toka.

Početkom ekvinocija more zna biti vanredno burno i valovito, pa se ladje u to doba drže uvijek kraja. Dok je zapadna obala Jadrana na sjeveru mljevitva, puna laguna i nepodnesa za pristajanje, a zlimi magloviti i vjetroviti, istočna je obala nepovoljno neobično pitoma i blaga, puna zaliva i pristanika.

Istočna obala počinje kod Devina i zakreće prema Trstu. Tu je obala dosta kresvita i slabopučena. Tu počinje goli Kras, melankolično područje bure. Ovaj dio zapravo ne spada pod Istru. Mali devinski zaliv leži između tršćanskog i tržićkog zaliva. Kod Barkovlja otvara se prva ugodna i lijepa uvalica, kakvih ima više što okružuju sam Trst, kao Rojan, Sv. Ivan, Zaveli i dr. Kod Zavla započinje zapravo obala Istre. Ta je niža, plimnjak i plodnija od kraškog predjela između Devina i Trsta. Tu se nižu vinogradi, maslinici i žitna polja na kojima se lelija zlatno klasje.

Kod Poreča počinje se dizati iz mora otoci i otočići. Tu su otoci uglavnom kresviti i kameniti, pa se tek na rijetkima od njih može što zasadići. Najveći su od njih Brionski otoci, koji leže nasuprot Jadranske uvala. Na zapadnoj obali ima dosta

uvala: Milje, Koparski zaliv s gradićem Koprkom, Piran, Dala, ušće Mirno, Poreč sa otočićem Sv. Nikole, Vrsar, Linski za liv, Rovinj, Brionski otoci, Pula, Medulin, ušće Rase, Kragina, Kromac, Došćica, Rabac, Plumin, Druva Močeniška, Lovran, Ika. Ičići. Volosko i konačno najsjevernija točka Kvarnera Preluka.

Dok je istočna obala Istre stovastotno u luvatskim rukama, jer je tamo svaki pedajl zemlje u rukama naših ljudi, koji su svi od reda vrni pomorci i mornari, na zapadnoj obali ima sva sila talijanskih naselja. Talijani su se u skupili u utvrđene gradove, a kako je ta strana Istre bila sto

lječima u rukama Mlečana, to su se ti gradovi neprestano obnavljali prilivom novih i novih kramara i trgovčica, čiji su potomci ostali tamo do dana današnjega.

Naš je narod međutim u svojoj vijekovnoj čežnji za morem probio i taj lvanac i dobro do mora na deset mjesta i to: kod Zavla, Lazareta, Strunjana, Savudrije, Lovrečice, Vabrice, Funtane, Peroja, Stinjana i Premanture. I tako je Istru izuzev nekoliko talijanskih gradica, koji — kako ono jednom prilikom reče — nijesu drugo nego par pučeva na velikom hrvatskom kaputu, bila sva u rukama Hrvata.

FILOKSERA U ISTRU

Trsna uš nazvana »filoksera« bila je sve do 1880 godine u Istri sasvim nepoznata. Do tada se gojila tzv. stara loza, koja je gojadje bilo odlično, a vino izvanredno ukusno. Te godine po prvi se put pojavila ta dotad nepoznata bolest u dragi Siole. Odmah se sastala komisija, koja se nije ba pokazala osobito sposobnom. Predložila je to se e uništiti svi tamošnji vinogradi i to se je faktično izvršilo kroz tri godine do god 1883. Na savjet nekog ravnatelja Huguesa prestalo se je s posvemašnjim uništavanjem vinograda, nego se je sjeklo vinograde samo na periferiji, kako bi se obranio zdravo i očuvalo neokužene trsove u sredini. Na tom se radilo do 1885 godine i to je koštalo pokrajinu 30.000 fo rinti. Kasnije je je uvelo američko trsje, kojim se je već prije pokušalo obnoviti vinograde u Francuskoj i Italiji. Ministarstvo u Beču nije isprva bilo s timo sporazumno. Godine 1886 konačno je ministarstvo ipak dozvolilo da se uveze iz Francuske u Istru nekoliko vrsti američkih trsova, koje se je kod nas i množilo, pa je

ukusoro bilo u pokrajini oko 100.000 cijepova. Godine 1887 ponovno je naručeno iz Montpelliera 20.000 američkih rasadnika, ali su skoro svi putem uzinili, jer su stigli prekasno.

Filoksera je međutim i nadalje nesmanjenom žestinom harala, pa je 1892 bilo već 1200 hektara zemljišta okuženo filokserom. Da bi se obnovilo vinograde trebalo je barem 10 mil. trsova, ali je vlada pravila uvoz američkih rasadnika velike poteškoće. U roku od 10 godina smanjila se proizvodnja vina u Istri za 50.000 hektolitara.

Stara loza je polako nestajala, a nado mjestila je američanska. Što je koštalo mnogo muke i truda naše očeve. Nekako na početku 1914 bili su skoro svi vinogradi obnovljeni. Međutim 1918 kad je Italija okupirala Istru i počela konkurirati svojim jeftinim južnooljalskim vinima, naše je vinogradarstvo sasvim propalo.

Sve uložene muke i znoli otaca bili su uzaludni Vinograde se počelo krčiti i nastupila je era »žitnih bitaka«. Svi većma se je počela osjećati potreba kruha, a na vina...

VIJESTI IZ DOMOVINE

TALIJANSKA ODLIKOVANJA U SIBENIKU

Sibenik. Kao posljedica lanjskog posjeta talijanske mornarice u Sibeniku podijeljena su sada raznim ličnostima visoka talijanska odlikovanja. Kotarski prestonik Sime Urlić postao je komandantom, a lučki kapetan Nikola Purin i šef policije Dr. Zoričić odlikovani su redom talijanske krunice.

Isto su tako odlikovani talijanskim odlikovanjima i mnogi oficiri jugoslavenske ratne mornarice. Ordenom talijanske krunice odlikovani su kapetan vojnog broda Tomić, Domajnko, Saksic, vic. Kazzomali, Ordenom Sv. Marije: zapovani fregate Ahlini, Lapetel, Vekac i potkapitani Dornić i Dobrić. Krime vitez talijanske krunice: poručnik vojnog broda: Blazn, Hudeček, Mihovrić, Lah, Vukanović i Tomazec.

TELO HRVATSKOG KOMPOZITORA IZVADJA SE U TRSTU

Zagreb. — Prigodom svečanog otvorenja nove koncertne sezone u Trstu će biti izvedena «Simfonietta» od Borisa Papandopula, poznatog zagrebačkog skladatelja. Listovi javljaju da se sprema i nekoliko gostovanja zagrebačke filharmonije u Trstu.

AGREBAČKI KOMORNI ORKESTAR U ITALIJU

Zagreb. — Zagrebački komorni orkestar polazi u nedjelju dne 12 o. m. na turneju u Italiju.

KOMEMORACIJA VLADIMIRA GORTANA

Zagreb. — Omladine članovi pokreta ZBOR, održali su u nedjelju, 15 listopada komemoraciju Vladimira Gortana povodom desetogodišnjice njegove smrti.

ISTRANIN DR. ZLATAN RUŽIĆ PREUZEO «JUGOSLAVENSKI LLOYD»

Privredni list «Jugoslavenski Lloyd» u posljednje vrijeme doživio eva već drugo preinaka. Njegov prvotni vlasnik i ravnatelj Ivo Lakatoš predao je nama tome dugo vlasništvu lista dotadašnjem glavnom uređniku Ivanu Malinaru. Sada pak Ivan Malinar javlja da sva svoja prava i dužnosti, prena tome dakle i vodstvo i uređivanje predaje poznatom privrednom stručnjaku i publicisti Dr. Zlatanu Ružiću, koji da je i do sada bio vanjski suradnik lista. Dr. Zlatan Ružić je Istranin iz Kaštelara, a dočent je na visokoj komercijalnoj školi u Zagrebu.

«OBZOR» O NAŠEM SURADNIKU PROF. DR. L. CERMEJLU

Zagreb. — Povodom 59-godišnjice prof. Dra L. Cermelja registrira se poznati publicista Dr. Ivan Esih u zagrebačkom «Obzoru» taj jubilej, istaknuvši sve što je jubilarac pisao o hrvatskom kulturnom životu.

PROSLAVA JADRANSKOG DANA U DRUŠTVU ISTRA NA SUŠAKU

Sušak. — Društvo ISTRA na Sušaku lijepo je, iako skromno proslavilo ovogodišnji Jadranski dan u utorak dne 31 listopada. Inicijativa je potekla iz omladinskih redova, ali je bio prisutan i lipe broj starijih članova, koji su se poziva početnih osnivačica rado odazvali. Dlak Trgovatičke akademije Ivan Črnja održao je vrlo lijepo predavanje o značenju Jadrana u životu hrvatskoga naroda, iznesavši veliku važnost mora, s kojim smo povezani s cijelim svijetom. Predavač je na kraju istakao, da čemo to more, po kojemu i nešto značimo, čuvati i očuvati makar se od nas zahtjevale i najveće žrtve.

IZ DRUŠTVA «ISTRA» U SUŠAKU.

Sušak. — U subotu 11. studenoga o. g. održati će Omladinska sekcija društva «Istra» u Sušaku članski sastanak. Budući da je na dnevnom redu jedno zanimljivo predavanje, pozivaju se svi članovi društva da prisustvuju toj priredbi. Predavanje počinje točno u 7 sati na večer, a održaje se u društvenim prostorijama Strossmayerova ulica 6. priz.

PREDAVANJE O KVATERNIKU.

Sušak. — U nedjelju 5. studenoga održao je u Udruženju djaka Dr. trg. akademije u Sušaku jedno vrlo uspješno predavanje g. prof. Ivan Doričić, koji je rodom iz Pazina. Gosp. prof. Doričić govorio je o temi: «Dr. Eugen Kvaternik i Rakovička buna», pa se je u svom razlaganju u više navrata dotakao položaja Istre i njenog odnosa prema Hrvatskoj, polovinom prošloga vijeka.

Posljednje vijesti iz Istre

SPOMENIK MSGR. BELETU

Gorica, novembra 1939. — U nedjelju, dne 22. okt. je bil na pokopalištu u Sempasu postavljen nakrobnni spomenik prerano umrleu slovenskemu pisatelju in katalnekre dekanu msgr. Venecslavu Beletu.

NASLI TRUPLO FINANČNEGA STRAZNIKA

Gorica, novembra 1939. — Kmetje iz Gargara so našli v bližini Prevala v nekem grmu truplo finančnega straznika (brigadirja), ki je bil umoren je pred enim letom. Domnevajo, da je bil ubit s strelom iz revolversa. S preiskavo nadaljujejo.

SMRTNA NESREČA S STRELIVOM.

Bovec, oktobra 1938. — 13-letni Adoli Černuta je našel na Ronbom 65 miline-trsko eranoto in se prišel odigrati s klubom. Nastala je eksplozija, ki je fantu odnesla roko in mu odprla trebuh. Po kratki nezavesti, se je spet ovesestil in imel, kljub velikim ranam še toliko sile, da je nrišel do doma. Tu se je zgrudil na tla. Starši so poklicali takoj šoferja, da bi ga odvedel v bolnišnico. Toda deček je že med potjo umrl v avtomobilu.

KAŽNENI TRGOVCI

Poreč. — Zbog neodravanja propisanih cijena kažnjeni su ovi trgovci: Sime Legović (sada Legovinih) iz Badene Božo Ruppema (nekada Rumenović, poštar) iz Badene, Ivan Zakaj (Zaccari) iz Svetoga Lovreča Pazarantičskog, Dušan Beškovića i Otkriča Katič iz Velge Lošinja.

LIKVIDATOR TOLMINSKE HRANILNICE.

Z dekretom ministarskega predsjednika je bil imenovan za likvidatora tolimnske kmetiško-obrtniške posoilnice adv. Karlo Venturi.

POMANJKANJE CEMENTA.

Trst, novembra, 1939. — V letošnjem letu je bila v Trstu precej živahnab gradbeva delavnost, privatnikov. — Pred kratkim pa so na vseh novogradnjah delo ustavili, cement pa so oblasti zpenile, svedea proti odsodnini. Ta ukrep je gotovo v zvezi z odlokom za preskrbo države s potrebnimi rezervami produktov in materiala, da bi se potrošnja vgotovila samo za nujnejše primere.

TUČAJ NJEMACKOGA JEZIKA

Pula. — U Puli će se otvoriti tučaj za učenje njemackoga jezika, u koji će se moći upisivati oficiri miltaje. Do sada još nije otvoren tečaj hrvatskog jezika, čak ni za šegrote po trgovinama, koji dolaze u svakodnevni kontakt sa seljacima, koji osim hrvatskoga ne znaju ni riječi talijanski.

ZARADI MAŠČEVANJA

Pred tržaškim sodiščem se je morala zagovarivati Marija Zgarjeva zaradi dejanske napada na poljskega čuvarja Franca Fonda iz Bazovice. Kakor znamo, je ta 10. jujlja t. l. padel v prepad in se ubil, kar smo tudi v našem listu pisali in o njem še posebe. Ko je bila Zgarjeva vrašana, zakaj ga je napadla, je izjavila da je to storila iz maščevanja, ker ji je bil dolžan nekaj denarja, kar pa je pred sodiščem zanikala. Dobilja je 100 hr denarne kazni.

PREFEKT OBIŠKAL IDRILJO.

Gorica, novembra 1939. — Prefekti teden je korišili prefekt Cvani obiskal Idrijo. V spremstvu drugih odličnikov si je ogledal predvsem rudnik in se interesiral za njegovo delovanje. Ogledal si je tudi občno ter še nekatere druge javne zgradbe.

Društvene vijesti

DRUŠTVA ISTRA I ORJEM U NOVOM SADU UJEDINILA SU SE

Novi Sad. — Na Svsvete održan je u Novom Sadu sastanak predstavništva dvaju naših društava, ISTRE I ORJEMA, koja posljednjih godina nisu živjela u najprijeteljivijim odnosima. Kako je poznato, isprva je u Novom Sadu postojalo samo društvo ISTRA, koje međutim mnogim naročito mladim članovima nije izgledalo dosta borbeno, pa su osnovali novo društvo ORJEM, koje je neko vrijeme izdavalo čak i svoj vlastiti list. Kako pak ovakove prilike nisu pogodovale pravilnom razvoju ni jednog ni drugog društva to se je u posljednje vrijeme povela akcija da se suprotnosti među obim društvima izgleda i da se društva fuzioniraju, kako bi se sjedinjenim silama moglo pristupiti novim članovima.

Napori, koji su u tom pravcu vršeni, doveli su do željenog rezultata i tako je na Svsvete upriličen sastanak, kome je prisustvovalo i predsjednik omigraantskih udruženja iz Beograda Dr. Čok, pa je donesen rasključak da se društva ujedine. Dogovoreno je, da se u naknadice vrijeme održu skupština na kojoj će se prihvatiti nova pravila, koja se sada izrađuju. Društvo će se po svojoj prilici odsada zvati «ISTRA-ORJEM» u koliko glavna skupština drukcije ne odluči i ne pronadje jedno zajedničko ime.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

Koji su Istrani maturirali na Rijeci god. 1869-70?

U sušackim «Primorskim novinama» objelodanjen je prije nekog vremena interesantan feljton o školskim prilikama na Rijeci godine 1869-70. Iz tih bilježaka razabiremo, da su te godine maturirali na riječkoj gimnaziji mnogi naši istarski javni radnici, među njima Eugenije Kumičić i Anton Korlević, te Matko Mandić.

Eugen Kumičić, najbolji istarski književnik, koji je poslije Senoe igrao najvidniju ulogu u hrvatskoj literaturi, a koji se istakao i u političkom životu kao žestoki pravac, izgleda da u gimnaziji nije bio baš najbolji djak. Tada su se u katalog unosili djaci ne po alfabetičkom redit nego po uspjehu, a naš je simpatični Jenio Sisolski u katalogu bio negdje među posljednjima.

U nižim razredima t. j. od 7 do 5, nalazimo i druga svima nam dobro poznata imena. Tu je Dr. Matko Laginja, narodni borac i otac Istre, kasnije hrvatski ban, pa Ante Dukić (ne znamo da li je to bivši advokat i neko vrijeme načelnik piznjski ili je to naš poznati pjesnik i pisac učitelj Ante Dukić, autor «Ljavnica jednog magaraca») i još neki.

Interesantne su zadatke, naročito one iz hrvatskoga jezika, koje su se zadavale djacima. Među ostalima dobili su u V. razredu ovoj zadatku: «Moje rodno

mjesto sa svojim običajima, starinama i uspomenama.» Bilo bi interesantno pronaći te školske pisanske i te zadatke danas, da se vidi kakovi su običaji tada po našim selima vladali i kako su naši djaci na njih gledali. Kao vidimo time su se bavili naši narodni ljudi još davno prije nego što je Jugoslavenska akademija počela izdavati svoj Zbornik za običaje i život Južnih Slavena.

U ostavštini pok. Vjekoslava Spinčića najdene su također zadatke djaka u koparskom učiteljstvu, koje su ta ista pitanja obradivale. Te se zadatciće s veoma mnogo podataka o narodnim običajima i narodnom životu istarskih Hrvata nalaze danas u Zemaljskom arhivu u Zagrebu, pa bi bilo interesantno kad bi ih se sakupilo, sređilo i eventualno objelodanilo.

JEDNO PISMO FRANA KURELCA BISKUPU JURJU DOBRILI

Kada je naš veliki učitelj Juraj Dobriča postao biskupom porečko-puljskim i primio je sa svih strana mnogo pisma i lističaka, glavni hrvatski pisac i filolog Fran Kurelac sjetio ga se o tim pismom: «Prečustni i presvili biskupe! Velika mi je radost i veselje na srcu bila dočeti, da ste sto na biskupsku stolicu. Ako ikada ikde, to je tamo trebalo dobra pastira. Bud na tojega suseda mi se Slorinjani namerili: vsaki nas i dce i guli. Poznaju ponete Istru, «prahrvatsku zemlju», nu mi se duša

smižu misliti na onaj radosni dan, kad Vaše lica ugledaju, to iz Vaših ustiju dođu št, halke, se u našom strecion istarskom. Ne raduju se onomu što mi postatit bude, te, cr to ne može biti nego žalost: nu se raduju, što suditi mogu, da iz Vaših ustiju uleku zaštitu, kako tu žalost po nastojanju Vašem u radosti promenu obimljate. Do onoga časa (i ako Bog da «kora») eva Van knjižice, koja je niha ne znam ni sam tako. Pošaljtu Van još devet drugih, koje Vaš pošlje moj prijatelj Mato Baštian iz Trsta, a rodom Vaš zemljak. Kad me bude Vaš, možemo oblatije i ob onom pravo erant, što moja knjižica živa, i što da čini nimo, ako nismo radi žiti se ukopat. Du mi nije sad pisarje za sve strane i razpo šiljanja tu mudice moje, mnogo Van tog večer uspihar, er s ltim da bude sladi dogov nego s onim, hoga ono boli, što i tebi boli. Koji: ono misli, što i ti misliš.

Bog Van dat zdravlje i sretno biskupovanje, a ja sluga Vaš što mogu ponizitić.
Frane Kurelac.

JOŽA LOVRENCIĆ: «SHOLAR IZ TRENTÉ».

Avtor je na zelo spretn način uporabil pravilno o Solariju, ki se je hudič zapisal in jo spremenil v krasen ep, v katerem v najlepši obliki ovekevoči gornjo dolino reke Soče: Opíše Trento, ki jo omenja že Baumbach v Zlatgoroti, nadalje Bovec in Kobarid kakor tudi pot do Čedad. Knjiga je opremljena z bogatimi in tudi zanimivimi opombami, tako s krajevnimi kakor tudi zgodovinskimi podatki in je tudi v tem delu precej zanimiva. — S to knjigo je

zopet opisan del naše zaslužene domovine. Močda spada prav ta kot z izviroim bistre Soče med najzanimivije predele one zemlje, ki smo je zabili i je zato «Sholar iz Trente» za «Kaplanom Cedri-nacom» zopet lep prispevek k bogatitvi one literature, ki opisuje našo zasluženo domovino.

Ep iz XVI. stoletja. Založila Jugoslo-vanska knjizgarna v Ljubljani 1939. Strani 248. Cenr: broširanemu izvodu — izdaji za djake 28 dinarjev. Ponatis iz «Dom in sveta».

SEPTEMBERSKA STEVILKA «NJIVE»

Slovenska revija «Njiva» ki izhaja v Buenos Airesu, ima v septemberski stevilki sledeće vsebino: Vojna v Evropi; A. Metzelić; Spomini; M. Simčić: Čez Karpatе v Turkestan; Šahovski turnir v Buenos Airesu; Vestl iz naših organizacij; F B: Kriza gledališća; Razmoterosti.

DOBRODELNA AKADEMIJA V PRID. M KOGOJA.

Dne 3. t m je bila v jublijskim operi dobrodelna akademija katre dobiček je šel za bolneza skladatelja našega rojaka Marija Kogojca. Ob tei priliksi sta vodilna slovenska dnevnika prinisla tople kritike o nicovnem delu.

ŠIRITE „I S T R U”

Urednik: ERNEŠT RADETIĆ — Odgovorni urednik: IVAN STARI, Zvonimirova ul. 48, III kat. — Vlasnik: Idrinski Konzorcij «Istra», Masarykova ul. 28a u Bro. telefona 67-80. «Istra» izlazi svakog tjedna u petak. Broj cekovnog racuna: 35.783 — Pretplata: 120 kuna godinje 24 a. za izuzetno dvostruko za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasni se racunaju po cjeniku. — Tisak: Jugoslovenska štampa Kupovali se ne vrataju.